

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและระงับอัคคีภัยในชุมชน 70 ไร่ พื้นที่เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร

นางสาวธัญชนก ศรีเมือง¹

รศ.ดร.ปรัชญา ชุ่มนาเสียว²

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและระงับอัคคีภัยในชุมชน 70 ไร่ พื้นที่เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการป้องกันระงับอัคคีภัยของชุมชน 70 ไร่ ในเขตพื้นที่คลองเตย กรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและระงับอัคคีภัยของชุมชน 70 ไร่ ในเขตพื้นที่คลองเตย กรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาสภาพปัญหาอุปสรรคด้านการมีส่วนร่วมในการป้องกันและระงับอัคคีภัยของชุมชน 70 ไร่ ในเขตพื้นที่คลองเตย กรุงเทพมหานคร ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา จะเป็นศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชน สภาพปัญหาอุปสรรคด้านการมีส่วนร่วมในการป้องกันและระงับอัคคีภัยของชุมชน 70 ไร่ ในเขตพื้นที่คลองเตย กรุงเทพมหานคร โดยอาศัยแนวคิด ทฤษฎี มาประยุกต์เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยโดยภาพรวม ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาจัดเรียงลำดับโดยการวิเคราะห์เนื้อหา จัดหมวดหมู่ตีความและพรรณนาอธิบาย เพื่อที่จะตอบคำถามในการศึกษาให้ตรงกับวัตถุประสงค์การวิจัย และนำเสนอแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการวิจัยเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, การป้องกันและระงับอัคคีภัย

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

² อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาอิสระ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สาธารณสุขภัยเป็นภัยที่เกิดจากธรรมชาติหรือเกิดจากการกระทำของมนุษย์ นับวันมีแนวโน้มความถี่และความรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากการขยายตัวของประชากรมากขึ้นอย่างรวดเร็ว รวมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ส่งผลให้มีความเสี่ยงต่อการเกิดสาธารณสุขภัย สาธารณภัยจึงหมายถึง อัคคีภัย วาตภัย อุทกภัย ภัยแล้ง ตลอดจนภัยอื่น ๆ เช่น การก่อวินาศกรรม เป็นต้น กรุงเทพมหานคร เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ มีหน้าที่รับผิดชอบในการป้องกันและบรรเทาสาธารณสุขภัย จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมและรับมือสถานการณ์สาธารณสุขภัยต่าง ๆ การเตรียมความพร้อมตามแผนก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย และหลังเกิดภัย ทั้งนี้ เพื่อลดความเสี่ยงและผลกระทบให้เกิดความเสียหายน้อยที่สุด

จากความประมาทเป็นเหตุทำให้เกิดอัคคีภัยในชุมชนเมือง ซึ่งชุมชน 70 ไร่ เป็นชุมชนที่อาศัยอยู่อย่างแออัด หนาแน่น บริเวณถนนเข้า-ออก คับแคบ บ้านเรือนปลูกติดกัน ส่วนมากเป็นครึ่งปูนครึ่งไม้ สถานีดับเพลิงคลองเตย สังกัดสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณสุขภัย ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการเกิดอัคคีภัยจึงได้ดำเนินการจัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจแก่คนในชุมชน ในการดับเพลิงเบื้องต้น และการใช้ไฟฟ้าในชีวิตประจำวัน ก่อนที่หน่วยงานภายนอกจะเข้าไปช่วยเหลือ

คำถามการวิจัย

1. รูปแบบและวิธีการป้องกันระงับอัคคีภัยของชุมชน 70 ไร่ ในเขตพื้นที่คลองเตย กรุงเทพมหานคร เป็นอย่างไร
2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและระงับอัคคีภัยของชุมชน 70 ไร่ ในเขตพื้นที่คลองเตย กรุงเทพมหานคร เป็นอย่างไร
3. สภาพปัญหาอุปสรรคด้านการมีส่วนร่วมในการป้องกันและระงับอัคคีภัยของชุมชน 70 ไร่ ในเขตพื้นที่คลองเตย กรุงเทพมหานคร มีอะไรบ้าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการป้องกันระงับอัคคีภัยของชุมชน 70 ไร่ ในเขตพื้นที่คลองเตย กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและระงับอัคคีภัยของชุมชน 70 ไร่ ในเขตพื้นที่คลองเตย กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาอุปสรรคด้านการมีส่วนร่วมในการป้องกันและระงับอัคคีภัยของชุมชน 70 ไร่ ในเขตพื้นที่คลองเตย กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่
การศึกษาครั้งนี้มีขอบเขตการศึกษาด้านพื้นที่ คือ ชุมชน 70 ไร่ พื้นที่เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร
2. ขอบเขตทางด้านเนื้อหา
การศึกษาครั้งนี้มีขอบเขตของเนื้อหาในการศึกษา ดังนี้
 - 2.1 รูปแบบและวิธีการป้องกันระงับอัคคีภัยของชุมชน 70 ไร่ ในเขตพื้นที่คลองเตย
 - 2.2 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและระงับอัคคีภัยของชุมชน 70 ไร่ ในเขตพื้นที่คลองเตย
 - 2.3 ศึกษาสภาพปัญหาอุปสรรคด้านการมีส่วนร่วมในการป้องกันและระงับอัคคีภัยของชุมชน 70 ไร่ ในเขตพื้นที่คลองเตย
3. ขอบเขตด้านประชากร
การศึกษาครั้งนี้มีขอบเขตด้านประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ หัวหน้าสถานีดับเพลิงคลองเตย 1 คน เจ้าหน้าที่สถานีดับเพลิงคลองเตย 1 คน ประธานชุมชน 1 คน ตัวแทนผู้นำชุมชน 1 คน คนในชุมชน 3 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 7 คน

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้ศึกษาทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2563 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2563 เป็นระยะเวลา 3 เดือน

5. รูปแบบการวิจัย

รูปแบบที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและระงับอัคคีภัยในชุมชน 70 ไร่ พื้นที่เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (Indepth Interview) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) และการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงสภาพความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องการป้องกันและระงับอัคคีภัยของคนในชุมชน 70 ไร่ พื้นที่เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร
2. ทำให้ทราบถึงอุปสรรค ปัญหา ตลอดจนข้อจำกัดของคนในชุมชน 70 ไร่ พื้นที่เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร
3. ทำให้ทราบถึงแนวทางพัฒนาปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและระงับอัคคีภัยของคนในชุมชน 70 ไร่ พื้นที่เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร

ทบทวนวรรณกรรม

ความหมายของการมีส่วนร่วม

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2526: 253) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา ตั้งแต่ต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ ได้แก่ การวิจัย

(ศึกษาชุมชน) การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน การบริหารจัดการ การติดตาม และประเมินผล ตลอดจนการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น

วรรณิการ์ ภูมิงค์พิทักษ์ (2540: 12) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า กระบวนการที่ให้ประชาชนไม่ว่าจะเป็นปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานโดยการร่วมคิด ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ และร่วมในการติดตามประเมินผล

พลุศรี ไม้ทอง (2543: 29) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การร่วมกันของบุคคลต่าง ๆ ทั้งประชาชน ภาครัฐบาล ภาคเอกชน ที่ร่วมดำเนินการ ร่วมฟัง ร่วมคิด ร่วมออกความคิดเห็น ร่วมสำรวจปัญหา ร่วมลงทุน ร่วมรับผลประโยชน์ ตัดสินใจ ใช้ความคิดสร้างสรรค์ ในการดำเนินงานและร่วมแก้ไขปัญหาในชุมชนของตน

ธวัช สิทธิกิจโยธิน (2543: 29) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การที่ปัจเจกบุคคล กลุ่มคน หรือองค์กรได้อาสาเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินงานโครงการ การแบ่งปันผลประโยชน์และการประเมินโครงการพัฒนาด้วยความสมัครใจ โดยปราศจากข้อกำหนดที่มาจากบุคคลภายนอกและเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกในชุมชน รวมทั้งมีอำนาจอิสระในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนาให้กับสมาชิกด้วยความพึงพอใจและผู้เข้ามามีส่วนร่วมมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการด้วย

วิลเลียม (Erwin, 1976 อ้างถึงใน ปรีดา เจษภูวราชกุล, 2550: 24) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเองเน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงกับประชาชน ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนแก้ไขปัญหา ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุน ติดตามการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย (2545, หน้า 116) ยังได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการพัฒนา 5 ขั้นตอน

1. ขั้นมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชนตลอดจนกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ

2. ขั้นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา โดยมีประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงานตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้

3. ขั้นมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงานประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

4. ขั้นการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้จากการพัฒนาหรือยอมรับประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

5. ขั้นการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด

รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน

รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนจากอดีตที่ผ่านมาเน้นการมีส่วนร่วมในรูปแบบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision-making) ในระยะแรก วางแผนวิเคราะห์ปัญหาในช่วงของกิจกรรมในการดำเนินกิจกรรม

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (implementation) การสนับสนุนทางทรัพยากร การเข้าร่วมบริหาร การร่วมแรงร่วมใจ

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (benefits)

4. การมีส่วนร่วมในการประเมิน (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการวัดผลสำเร็จของการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด ว่ามีความสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่

สภาพปัญหาอุปสรรคด้านการมีส่วนร่วมในการป้องกันและระงับอัคคีภัย

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารกิจการสาธารณะของประเทศไทยยังจัดว่า มีปัญหาและอุปสรรคและทำให้การดำเนินโครงการหลายประเภทเป็นไปอย่างไม่โปร่งใส อาจกล่าวได้ว่าเกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการ คือ (สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2546: 46)

1. ประชาชนยังขาดความตระหนัก ซึ่งหมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ ที่แท้จริงในสิทธิและบทบาทหน้าที่ของตนเองและจิตสำนึก ซึ่งหมายถึง ความรู้สึกรับผิดชอบต่อส่วนรวมและสิ่งแวดล้อม ในประเด็นนี้เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2526) มองว่าเป็นเรื่องปัจเจกบุคคลแต่ละคนอาจมองการบริหารกิจการสาธารณะในลักษณะที่ว่ามิใช่บทบาทหน้าที่ของตน องค์กรหรือหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบจัดการให้กับประชาชน อีกประเด็นหนึ่งประชาชนอาจมองว่าตนเองมิได้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง การเข้าไปมีส่วนร่วมจึงไม่อาจทำให้ตนเองได้รับผลประโยชน์อะไร

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2543: 166) ได้กล่าวถึงปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน สรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาด้านนโยบายและองค์กรของรัฐ สามารถแบ่งได้ 2 ระดับ คือ

1.1 ระดับนโยบาย โครงสร้างทางการบริหาร โครงสร้างทางสังคม พบว่า

1.1.1 นโยบายของรัฐไม่เอื้อต่อการพัฒนา

1.1.2 อำนาจในการตัดสินใจรวมศูนย์ที่ส่วนกลางไม่ได้กระจายอำนาจให้แก่ประชาชน

1.1.3 โครงสร้างอำนาจทางการเมือง การบริหาร และระบบเศรษฐกิจ อยู่ในกลุ่มนายทุน

1.2 ระดับปฏิบัติ พบว่า

1.2.1 เจ้าหน้าที่ไม่มีความเข้าใจ และไม่มีทักษะในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

1.2.2 เจ้าหน้าที่ไม่มีจิตวิทยาในการปฏิบัติงาน และไม่มีควมเสียสละที่จะทำงานเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง

1.2.3 ขาดการประชาสัมพันธ์ และให้ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง

1.2.4 ความล่าช้าในการปฏิบัติงานของข้าราชการ

1.2.5 ขาดการประสานงานและระบบการติดตามประเมินผล

2. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับประชาชน แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

2.1 กลุ่มผู้นำ พบว่า

2.1.1 ผู้นำ ไม่มีความเข้มแข็ง ทำให้ชาวบ้านขาดความเชื่อถือและศรัทธา

2.1.2 ผู้นำครอบงำความคิดเห็นของชาวบ้าน

2.1.3 การแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวของผู้นำ

2.2 กลุ่มประชาชนทั่วไป พบว่า

2.2.1 ชาวบ้านมีภาระด้านการประกอบอาชีพ ด้านครอบครัว และด้านสุขภาพ

2.2.2 ชาวบ้านขาดทุนทรัพย์ และวัสดุอุปกรณ์ ในการปฏิบัติงาน

2.2.3 ชาวบ้านเกิดความขัดแย้งในด้านความคิดเห็น และผลประโยชน์ทำให้ขาดความสามัคคี และเกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก

2.2.4 ชาวบ้านมีความเห็นไม่ตรงกัน

2.2.5 ชาวบ้านขาดการศึกษา ขาดความรู้ด้านวิทยาการต่าง ๆ

2.2.6 ชาวบ้านขาดความเชื่อมั่น และไม่กล้าแสดงความคิดเห็น

2.2.7 ชาวบ้านไม่สนใจและไม่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม

3. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองการปกครอง

3.1 ด้านการเมือง

3.1.1 ขาดการกระจายอำนาจ

3.1.2 ระบบการเมืองถูกควบคุมโดยคนกลุ่มน้อย

3.2 ด้านเศรษฐกิจ

3.2.1 กระบวนการผลิต และปัจจัยการผลิต อยู่ภายใต้ระบบทุน

นิยม

3.2.2 กลไกของรัฐควบคุมระบบเศรษฐกิจอย่างเข้มงวด

3.2.3 ขาดกลไกที่มีประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากร

3.3 ด้านสังคมและวัฒนธรรม

3.3.1 การแบ่งแยกเชื้อชาติ ภาษา เพศ และอายุ

3.3.2 การไม่รู้อันเกิดจากการไร้การศึกษา

3.3.3 ความยากจนตกอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์ของระบบอุปถัมภ์

3.3.4 การครอบงำของผู้มีอำนาจ และการแสวงหาประโยชน์ส่วนตน

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยเครื่องมือที่ใช้ คือ สัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อสามารถเข้าถึงการรับรู้ ความเข้าใจ ทศนคติต่าง ๆ โดยจะใช้บทสัมภาษณ์แบบเชิงลึก คำถามแบบปลายเปิด

ซึ่งจะเป็นการซักถามหรือพูดคุยกับผู้ให้สัมภาษณ์แบบเชิงลึกแล้วคำตอบแบบละเอียดถี่ถ้วนในประเด็นเนื้อหาที่ต้องการข้อมูล

ผลการวิจัย

รูปแบบและวิธีการป้องกันระงับอัคคีภัยของชุมชน 70 ไร่ ในเขตพื้นที่คลองเตย กรุงเทพมหานคร ซึ่งประกอบไปด้วย 3 แผน คือ แผนก่อนเกิดเหตุเพลิงไหม้มีการฝึกอบรม

รณรงค์ป้องกันอัคคีภัย และตรวจตรา โดยสถานีดับเพลิงคลองเตยให้มีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่ประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับเรื่องอัคคีภัย การดับเพลิงเบื้องต้น ฝึกการใช้อุปกรณ์ดับเพลิงต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน คอยตรวจเช็คและบำรุงอุปกรณ์ดับเพลิง ขณะเกิดเหตุเพลิงไหม้ มีการดับเพลิงและอพยพหนีไฟ โดยที่คนในชุมชนนั้นมีการฝึกอบรมผ่านการดับเพลิงเบื้องต้น มีการซ้อมกรณีมีเหตุเหตุไหม้ நடจุดรวมพล ซึ่งจะแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจน กรณีที่มีเหตุเพลิงไหม้ไม่ร้ายแรงคนในชุมชนที่ผ่านการอบรมก็จะสามารถใช้อุปกรณ์ในการดับเพลิงโดยใช้ถังเคมีแห้งในการดับเบื้องต้น และเส้นทางเข้าออกชุมชน มี 2 ทาง คือ ถนนพระรามสี่ และถนนสุขุมวิท หลังเกิดเหตุเพลิงไหม้มีการบรรเทาทุกข์ขึ้นกับคนในชุมชน โดยประธานชุมชนจะนำผลประโยชน์ทุกด้านจากสถานการณ์มาปรับปรุงแก้ไข ส่วนที่บกพร่อง และในชุมชน 70 ไร่ ยังมีมูลนิธิดวงประทีปให้การช่วยเหลือคนในชุมชนที่ประสบภัย ประธานชุมชนยังทำหน้าที่ประสานกับหน่วยงานภาครัฐ โดยภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือในด้านอุปโภคบริโภค การหาที่อยู่ชั่วคราวให้กับคนในชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและระงับอัคคีภัยในชุมชน 70 ไร่ การค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ปัญหาที่ค้นพบของชุมชน 70 ไร่ มาจากการเกิดอัคคีภัยภายในชุมชน สาเหตุมาจากสภาพปัญหาทางกายภาพ พื้นที่ที่มีความคับแคบ แออัดบ้านเรือนปลูกติดกัน เป็นครึ่งปูนครึ่งไม้ และมีขยะจำนวนมาก การวางแผนพัฒนา คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดแผนงานต่าง ๆ เพื่อให้ดำเนินงานพัฒนา แบ่งหน้าที่กันดำเนินงาน สนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน การเข้าร่วมประสานงาน มีการตัดสินใจในการวางแผนดำเนินงาน ทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การวางแผนดำเนินงาน ติดตามและประเมินผลจากปัญหาไปวางแผนและนำไปสู่การดำเนินงาน ถ้าเกิดเหตุบกพร่อง ไม่สำเร็จจะได้หาโอกาสแก้ไข

จากการสัมภาษณ์ได้มีข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและระงับอัคคีภัยคือ ควรมีการวางแผนพัฒนาผังเมืองให้เป็นระบบ กำหนดการใช้ประโยชน์ของที่ดิน ควบคุมความหนาแน่นของอาคาร เพื่อลดความเสี่ยงต่อการเกิดและการลุกลาม

ของอัคคีภัย และขยายพื้นที่การเข้าถึงความเสียหาย จัดระเบียบในชุมชน เพราะว่าชุมชน คับแคบ เมื่อเกิดเหตุเพลิงไหม้ รถดับเพลิงไม่สามารถเข้าถึงได้ จัดงบประมาณให้เพียงพอในการซื้ออุปกรณ์เพื่อเพิ่มศักยภาพในการใช้งานและควรมีการจัดฝึกอบรมให้คนในชุมชนเพิ่มเติม

อภิปรายผล

รูปแบบและวิธีวิธีการป้องกันระงับอัคคีภัยของชุมชน 70 ไร่ ในเขตพื้นที่คลองเตย กรุงเทพมหานคร เป็นชุมชน 70 ไร่ ได้ระดมความคิด และดำเนินการวางแผนตามแผนโดยแผนที่กำหนด แบ่งเป็น 3 แผน คือ ก่อนเกิดเหตุเพลิงไหม้ ขณะเกิดเหตุเพลิงไหม้ หลังเหตุเพลิงไหม้สงบลงแล้ว ก่อนเกิดเหตุ คือ การฝึกอบรม ให้ความรู้เกี่ยวกับอัคคีภัยเบื้องต้นแก่คนในชุมชน มีการรณรงค์ป้องกันอัคคีภัย โดยประชาสัมพันธ์สาเหตุของการเกิดอัคคีภัย และแนวทางป้องกันจัดให้มีอุปกรณ์ป้องกันเบื้องต้น เสียงตามสายแจ้งเตือนทุกเช้าให้คนในชุมชนรู้จักตระหนักการป้องกันอัคคีภัย การตรวจตรา ตรวจเช็คและการบำรุงรักษา อุปกรณ์ดับเพลิง ตรวจประปาหัวแดงในชุมชน ขณะเกิดเหตุ การดับเพลิง กรณีเพลิงไหม้ไม่รุนแรงคนในชุมชนสามารถระงับเหตุเพลิงไหม้เบื้องต้น โดยการใช้ถังดับเพลิงเคมีแห้ง เพราะได้มีการฝึกอบรมในเบื้องต้นแล้ว และเส้นทางการเข้าชุมชน 70 ไร่ มี 2 เส้นทาง คือ เส้นทางถนนพระราม 4 และถนนสุขุมวิท การอพยพหนีไฟ ขณะเกิดเหตุนั้นมีหน้าที่แบ่งความรับผิดชอบอย่างชัดเจน ซึ่งเมื่อเกิดเหตุเพลิงไหม้ได้มีการซักซ้อมกรณีมีเหตุเพลิงไหม้ได้มีการอพยพไปยังจุดรวมพล จุดรวมพลนั้นต้องเป็นบริเวณที่โล่ง และประธานชุมชนหรืออาสาสมัครในชุมชนที่มีหน้าที่จะเป็นคนคอยนับจำนวนประชากรในชุมชนว่าแต่ละบ้านนั้นครบจำนวนหรือไม่ หลังเกิดเหตุเพลิงไหม้ มีการบรรเทาทุกข์และปฏิรูปฟื้นฟู นำผลประเมินทุกด้านจากสถานการณ์มาปรับปรุงแก้ไขส่วนต่าง ๆ ที่บกพร่อง มีการเยี่ยมเยียนโดยประธานชุมชน ในชุมชนนั้นมีมูลนิธิดวงประทีปคอยให้การช่วยเหลือ และประธานชุมชนยังทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานรัฐ ภาครัฐให้การช่วยเหลือโดยการช่วยเหลือ

อุปโลก บริโลก เรื่องที่อยู่อาศัยชั่วคราว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของแผนปฏิบัติงานตามกฎกระทรวงกำหนดมาตรฐานในการบริหาร จัดการ และดำเนินการด้านความปลอดภัยอาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อม ในการทำงานเกี่ยวกับการป้องกันและระงับอัคคีภัย พ.ศ. 2555 ที่ว่าด้วยแผนการป้องกันและระงับอัคคีภัย

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและระงับอัคคีภัยในชุมชน 70 ไร่ ในเขตพื้นที่คลองเตย กรุงเทพมหานคร พบว่า การจัดการภัยพิบัติโดยใช้ชุมชนเป็นฐานให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและระงับอัคคีภัย กำหนดแนวทางปัญหาและการบริหารจัดการภัย หาแนวทางแก้ไขปัญหาของชุมชน เพื่อลดความเสี่ยงภัยภายในชุมชน ให้ชุมชนสามารถป้องกันและช่วยเหลือตนเอง รู้จักวิธีการคิด ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล นำข้อมูลข่าวสารมาใช้ในการวางแผนและมีการอบรมความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและระงับอัคคีภัยเบื้องต้นในการใช้อุปกรณ์ คอยตรวจเช็คอุปกรณ์ให้พร้อมใช้งานอยู่ตลอดเวลา และคอยติดตามและประเมินผลอยู่ตลอดเวลา ซึ่งสอดคล้องด้วยกัน 2 แนวคิด คือ แนวคิดของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ที่นำมาปรับกลยุทธ์และกระบวนการที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อปลูกฝังการป้องกัน ช่วยลดความเสี่ยงและนำไปสู่การสร้างความปลอดภัยให้แก่ชุมชน โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจ กำหนดแนวทางแก้ปัญหาและบริหารจัดการ แต่แท้จริงแล้วชุมชนเป็นฐานนั้นเป็นแนวคิดที่มาจากการประชุมในระดับนานาชาติ เพื่อเป็นการจัดการภัยพิบัติตามกรอบ HYOGO กรอบดังกล่าวให้ความสำคัญกับการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน การให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการดำเนินการป้องกัน แก้ไข บรรเทา ฟื้นฟูจากภัยพิบัติ แนวคิดที่ 2 แนวคิดของมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับสูง, กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย ที่ว่าการมีส่วนร่วมมี 5 ขั้นตอน

1. การค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา คนในชุมชนต้องทราบถึงปัญหา เพื่อค้นหาสาเหตุของปัญหาว่าเกิดจากอะไรเพื่อนำไปวางแผนในการพัฒนาซึ่งจะเป็นการซักถามหรือพูดคุยกับผู้ให้สัมภาษณ์แบบเชิงลึกแล้วคำตอบแบบละเอียดถี่ถ้วนในประเด็นเนื้อหาที่ต้องการข้อมูล

2. การวางแผนพัฒนา คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินการ

3. การดำเนินงานพัฒนา แบ่งหน้าที่กันดำเนินงาน สนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน การเข้าร่วมประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก การฝึกอบรมจะทำให้คนในชุมชนมีความรู้เพิ่มมากขึ้น

4. การตัดสินใจในการวางแผนดำเนินงาน ทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การวางแผนดำเนินงาน เป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ชุมชนรู้จักวิธีการคิด ตัดสินใจ อย่างมีเหตุผล รู้จักการนำเอาข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน

5. การติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามและประเมินผลขาดการมีส่วนร่วมแล้วคนในชุมชนบางส่วนก็จะไม่เอาใจใส่ในการป้องกันและระงับอัคคีภัยจึงประสบความยากลำบากในการจัดการ เมื่อเกิดเหตุเพลิงไหม้ขึ้นในชุมชน

สภาพปัญหาอุปสรรคด้านการมีส่วนร่วมในการป้องกันและระงับอัคคีภัย ปัญหาด้านนโยบายและองค์กร ปัญหาด้านประชาชน ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของคุณปาริชาติ วลัยเสถียร ที่ว่าปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน มีอยู่ 3 ปัจจัย หลัก ๆ 3 ด้าน ปัญหาด้านนโยบายและองค์กร ระดับเพลิงไปถึงที่เกิดเหตุช้ากว่ามาตรฐาน เพราะความเจริญเติบโตของบ้านเมือง ด้านการจราจร รวมถึงปัญหาด้านผังเมืองที่ขาดการวางแผนอย่างถูกต้อง การสร้างอาคารบ้านเรือนที่ปลูกติดกัน ปัญหาด้านประชาชน คนในชุมชนจะมี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก เป็นกลุ่มที่ไม่กลัวอะไร เจอไฟจะวิ่งเข้าไปดับไฟ กลุ่มที่สอง คือ กลุ่มที่มีความหวาดกลัว ยืนเกาะเกาะเวลาเกิดเพลิงไหม้ ทำให้เจ้าหน้าที่ทำงานได้ยากลำบาก ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

สังคม วัฒนธรรม ช่วงโควิด 19 ทำให้คนตกงาน ไม่มีงานทำ ถูกเลิกงาน จนหยุดชะงัก ผู้มีรายได้น้อยได้รับความเดือดร้อน จนเกิดการจลาจลขโมยของหลวง

บทสรุป

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันการมีส่วนร่วมในการป้องกันและระงับอัคคีภัยในชุมชน 70 ไร่ พื้นที่เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร เริ่มมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากมีการขยายตัวของประชากรมากขึ้นอย่างรวดเร็ว รวมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ส่งผลให้มีความเสี่ยงต่อการเกิดสาธารณภัย สถานีดับเพลิงคลองเตยจึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการเกิดอัคคีภัยจึงได้ดำเนินการจัดอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจแก่คนในชุมชนในการดับเพลิงเบื้องต้น และการใช้ไฟฟ้าในชีวิตประจำวัน โดยที่ประธานชุมชนมีส่วนร่วมให้ความรู้แก่คนในชุมชน มีเสียงตามสายทุกเช้าคอยแจ้งเตือน ปัญหาอุปสรรคของการมีส่วนร่วม ปัญหาทางด้านผังเมือง และประชากร เพราะ เป็นชุมชนที่คับแคบ ประชากรอยู่อย่างแออัด การจราจรติดขัด บ้านเรือนปลูกติดกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับปริญญาตรี, กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย ที่ว่าด้วยขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษามีดังนี้

ควรมีการวางแผนพัฒนาผังเมืองให้เป็นระบบ กำหนดการใช้ประโยชน์ของที่ดิน ควบคุมความหนาแน่นของอาคาร เพื่อลดความเสี่ยงต่อการเกิดและการลุกลามของอัคคีภัย และขยายพื้นที่การเข้าถึงความเสี่ยงภัย พัฒนาการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้มากขึ้น รวมถึงศึกษา ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน 70 ไร่ และควรปลูกจิตสำนึกให้เด็กในชุมชนตระหนักถึงคุณค่า การมีส่วนร่วมว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีความรักในชุมชนถิ่นที่อยู่ของตนเองเมื่อเกิดเหตุ ทุกคนพร้อมให้การช่วยเหลือดูแล เผื่อระวังเต็มที่

บรรณานุกรม

คณะกรรมการจัดทำแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร. (2558).

แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร.

สถานีดับเพลิงคลองเตย. (2563). โครงการให้ความรู้แผนเตรียมความพร้อมรับมือชุมชน

พัฒนา 70 ไร่. กรุงเทพฯ: สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

สำนักความปลอดภัยแรงงาน. (2556). แนวการจัดทำแผนป้องกันและระงับอัคคีภัยตาม

กฎกระทรวงกำหนดมาตรฐานในการบริหาร จัดการ และดำเนินการด้านความ

ปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงานเกี่ยวกับการป้องกันและ

ระงับอัคคีภัย พ.ศ. 2555 ข้อ 4. กรุงเทพฯ: กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2563). ยุทธศาสตร์กรมป้องกันและ

บรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2560-2564. ค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2563, จาก

https://www.disaster.go.th/th/about_strategy.php

กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมคลองเตย. (2552). 01-ชุมชน 70 ไร่. ค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2563,

จาก <https://sites.google.com/site/garbage2egg/member/1-70rai>

นางสาวเรณูมาศ รักษาแก้ว. (2559). ปัญหาอุปสรรคของการมีส่วนร่วม. ค้นเมื่อวันที่ 30

ตุลาคม 2563, จาก

<http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3>

8%A3

สำนักงานเขตคลองเตย. (2563). ชุมชนในเขตคลองเตย. ค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2563, จาก

<http://www.bangkok.go.th/khlongtoei/page/sub/47/>

